

טקסי מוות, טקסי חיים

רבים מתייחסים לאינדונזיה כאל ארץ מוסלמית, אבל המציאות מורכבת בהרבה. בלב האי סולאוסי, למשל, האסלאם בקושי נקלט, ולצד הנצרות, שורדים טקסים עתיקים מהימים שבהם היה נהוג לאכול את לבו של האויב. מסע בארצם של בני הטורג'ה ← יותם יעקבסון

ראש תאו מגולף בחזית הבית. מייצג את כוחה ואת עושרה של המשפחה. תאו עם ראש לבן ועליו כתמים שחורים הוא הנחשב ביותר

שחורים הוא התאו הנחשב ביותר. על בתים ספורים עדיין ניתן למצוא גולגולות אדם, כנראה של שבוי מלחמה שהוקרבו. תליית הגולגולות משעבדת את רוח הקורבן להגנת בני הבית. המנהג אמנם קדום, אך אינו רק נחלת העבר הרחוק. בשנת 2000 היגרו אל האי סולאוסי תושבים מהאי ג'אווה, והתיישבו בעומק היערות. שם ביראו את העצים והכשירו חלקות חקלאיות. בני טורג'ה, המאמינים כי היערות שייכים לאבותיהם שמתו, יצאו להגן על הטריטוריה. הם טבחו בפולשים, ובסיומו אכלו את הגופות. כששאלתי את המלווה המקומי שלי, בן הטורג'ה, על האירוע המפורסם, הוא מיהר להעמיד אותי על טעותי: "הם לא אכלו אותם, רק את הלב שלהם".

ביקור חולים יוצא דופן

כיום כפרים מסורתיים כאלה הולכים ומתמעטים. השמור שבהם הוא הכפר קטקסו (Ketekesu). למרות זאת, מעמדו הרם של הבית המסורתי נשמר. גם כשבונים בתים מודרניים לא אחת בונים לצדם בית מסורתי. לכל הפחות מסתפקים בהצבת הגג המסורתי על הבית המודרני.

"בוא נעצור כאן", ביקשתי מהמדריך המקומי שהדריך לצדי, תוך שאני מצביע על יתד לבן שאליו נקשרה פיסת בד לבנה שננעץ בחזית בית. פירושו של הסימן הוא שיש בבית אדם שהלך לעולמו ושטרם ערכו עבורו את טקסי הקבורה, או בשפת הטורג'ה "חולה אנוש". לפי המסורת, לאחר המוות הנפש נשארת בסמוך לגופה כ"בומבו", נפש מפחידה, מבלי שתוכל לשוב אליו. לכן מתייחסים אל המת כאל חולה אנוש.

לאט-לאט, בסיוע הטקסים המורכבים, מוציאים את הרוח מהאדם אל מרכז הבית והחוצה, אל השדה. את החולה האנוש נהוג להשכיב במרכז

"מחר תיערך לווייה גדולה", הודעתי לחברי הקבוצה שהדרכת, והם כמעט קפצו מרוב שמחה. ההלוויות המפוארות של בני הטורג'ה, המיעוט שאותו ביקשנו להכיר, הן דבר מפורסם. כל תייר שמגיע לאי סולאוסי שבאינדונזיה שואף לחזות בטקס גדול ומרשים במיוחד. ככה זה, ביקור בארץ הטורג'ה תמיד נושא אופי מורבידי משהו. אופי הטיל הוא בעיקרו בילוש אחר טקסים ואירועים מיוחדים.

טאנה טורג'ה, ארץ הטורג'ה, ממוקמת בדרום סולאוסי. היא משתרעת בין צוקי סלע גיר נישאים, יערות עבותים ובקעות מעובדות שבהן שדות אורז ומטעים. בעור לאורך חופי האי הלך האסלאם וקנה לו אחיזה החל מראשית המאה ה-17, בלב האי השתמרה בקרב הטורג'ה אמונתם הייחודית. כשנפרדים מרצועת החוף מתפתלת הדרך במעלה שנעשה תלול יותר ויותר, לאורך ערוצו של נהר סדן. הירוק העבות של הצמחייה מסחרר ממש.

עלפי המסורת, אבות-אבותיהם של הטורג'ה, שהגיעו בספינות מקמבודיה ומסין, העפילו במעלה ההרים הללו. ייתכן שאגדה נושנה זו היא המקור לצורתם המיוחדת של בתי הטורג'ה, המזכירה סירה. בתי הכפר ניצבים בשורה, זה לצד זה, ותמיד פונים צפונה, מקום מושבו של האל העיקרי של הטורג'ה. מול כל בית ניצבת ממגורת אורז דמוית בית קטן, הניצבת על עמודים עשויים גזעי דקל סוכר שמרקמם החלק מונע מחולדות את הטיפוס. מבחוץ מעוטרים הבתים והממגורות בשלל תגליפי עץ צבועים אדום, לבן, צהוב ושחור. בין המוטיבים דיסק עגול המסמל את השמש ותרגול המסמל חוכמה.

על חזית הבית תלויות קרניים של תאו, להעיד על עושרם של הדיירים. במרכז המבנה מגולף בצורה גטרליסטית להפליא ראש תאו, המייצג את כוחה של המשפחה. תאו עם ראש לבן ועליו כתמים

מסביב לעולם

25 באוגוסט עד 15 בספטמבר

אנגליה, כדורגל במים

העיירה בורטון שעל המים (Bourton-on-the-Water) שבמחוז גלוסטרשייר זכתה בשמה בשל העובדה שהיא בנויה ממש על נהר הווינדראש (Windrush), ולכן היא מכונה גם "יוניציפלי של הקוטסוולדס" (Cotswolds), אזור גבעות במרכז אנגליה. יוניציפלי הרצועה, הגשרים העתיקים שלה והארכיטקטורה הקלאסית של המאה ה-18 הופכים אותה לאתר תיירות פופולרי בכל ימות השנה, אבל בסוף אוגוסט יש סיבה נוספת.

האטרקציה של הקיץ היא משחק כדורגל במים, מסורת שמתקיימת כבר יותר ממאה שנים. מציבים שערים בחלק רדוד יחסית של הנהר, ומשחקים בעידוד נמרץ של הקהל. מי שלא ראה חיבור בין מסורת הכדורגל הבריטית ובין שמחת בית השואבה, לא ראה דבר כזה מימיו. לצפייה במשחק סרקו את הקוד.

איפה: Bourton-on-the-Water
מתי: 25 באוגוסט, ארבע אחר הצהריים

ספרד, מלחמת העגבניות

פסטיבל טומטינה הספרדי מושך אליו אלפי מטיילים מרחבי העולם, בנוסף על בני המקום, כמובן, שבאים כדי להשליך זה על זה עגבניות עד שכולם טבולים ברסק עגבניות מכף רגל ועד ראש. הפעילות הזו מתרחשת מדי שנה בשבוע האחרון של אוגוסט, ויש גרסאות שונות להיווצרות המסורת – כשהמובילה היא תגרה בין צעירים לשוטרים, שבמהלכה השליכו הצעירים עגבניות על השוטרים. כעבור שנה חזרו וציינו את האירוע (וקראו לו "הלוויית העגבניות"), וכך התגבשה המסורת.

כיום מעמידה העירייה לרשות המשתתפים כמויות ענק של ארגוני עגבניות רקובות למחצה. לפסטיבל יש, אגב, חוקים ברורים: אסור להשליך עגבניות שלמות אלא רק מרוסקות, כדי למנוע פציעה, אסור להשליך שום דבר פרט לעגבניות, ואסור להתפשט במהלך ההתפלשות בשלוליות מיץ העגבניות. מי שראה את הסרט "מוכרחים לדבר על קוויין", לא יכול שלא לשכוח את המראה. לצפייה בחגיגה האדומה סרקו את הקוד.

איפה: בוניול (Buñol), מחוז ולנסיה
מתי: יום רביעי האחרון של אוגוסט.
השנה זה יוצא ב-27 בחודש

צרפת, פסטיבל המלח

למי שאוהב עיירות צרפתיות עם אווירה, בתים ימי-ביניים ומסורות עתיקות – כדאי להגיע לפסטיבל המלח בעיירה סאליס-דה-בארן, Salies-de-Béarn, שבמחוז אקוויטניה (אזור הפירנאים). העיירה התעשרה מאוד בימי הביניים בזכות מעיין מים מלוחים שנובע בה, שמימיו מלוחים פי תשעה יותר ממי הים. באותם ימים, הדרך היחידה לשמור בשר הייתה להמליח אותו. מלח היה מחצב מבוקש כמו כסף וזהב. לא פלא שהעיירה חוגגת מאז ועד היום את פסטיבל המלח. בין היתר מתקיים מירוץ קבוצתי עם חביות מי מלח מסורתיות שהרצים סוחבים על הגב. לצפייה סרקו את הקוד.

איפה: Salies-de-Béarn, אקוויטניה
מתי: 14 בספטמבר

הלווייה (משמאל) וחתונה.
מעגל הגברים המקוננים, שנשכרו במיוחד לשם כך. מימין: חתונה מסורתית של בני זוג שבהתאם לצו השעה הכירו דרך הפייסבוק

אחת. חלק מהאיים מוסלמיים יותר, אחרים פחות. בעומק האי סולוואסי, למשל, האסלאם בקושי קנה לו אחיזה. אולי מפני שבני ההרים מרבים באכילת בשר חזיר ומתענגים על שתיית שיכר דקלים, ומסרי האסלאם לא קנו להם אחיזה בלבבות. הנצרות האירופית, לעומת זאת, הצליחה הרבה יותר. החל בשליש הראשון של המאה ה-20 נחשפו בני המקום בהדרגה לנצרות הקתולית הפורטוגזית, ואחר כך לנצרות הפרוטסטנטית ההולנדית.

כך הפכו המקומות הקדושים לנצרות מושא ערגה והערצה עבור בני טורג'ה. ככל מקום ברחבי טאנה טורג'ה יש כיום כנסיות ובתי ספר מטעם המיסיון שמכונים "ציון", "כרמל" ועוד. במרומי צריחיהן של הכנסיות מתנוססות צלמיות של תרנגולים, המסמלים הן את המשמעות הקדומה אצל הטורג'ה, החוכמה, וגם את המשמעות הנוצרית – ההתפכחות מחטא.

ביום א' ביקרנו באחת הכנסיות הללו. לצד המיסה השבועית נערכה גם חתונה. בני הזוג, שבהתאם לצו השעה הכירו דרך הפייסבוק, ערכו קבלת פנים מסורתית בבית הכלה. בחצר הוקמו סככות היקפיות ובמרכזן בימה מצועצעת. בני הזוג התלבשו בתלבושת מסורתית, וכך נהגו גם רוב האורחים, אך כשהגיע הרכב שהסיע אותם לכנסייה הם החליפו את בגדיהם לבגדי חתונה מערביים. את הכלה ליוותה עדת נערות לבושות בבגדים המסורתיים: שמלה הדוקת גזרה מאריג אדמדם וכתר ועדיים עשויים חרוזים זעירים. הקהל ישב על ספסלים והאזין בכובד ראש לדרשתו הארוכה עד אימה של הכומר, שניצח על הטקס. האוויר עמד וכולם נטפו זיעה. רק בתום הטקס, בשונום לאתר החגיגה המשפחתי, שבו ולבשו בני הזוג את בגדיהם המסורתיים. האורחים שהגיעו לחתונה הביאו את מזונם בעצמם, אך בנוסף הביאו מתנות ותשורות לזוג הצעיר.

חדר המגורים. בעבר נהגו לעטוף את גופו בעשבים ובאבקות סופחות נוזלים וריחות, לכוך סביבו עשרות מטרים של בד לבן, ולנקות את נוזליו בצינור במבוק אל מתחת לבית. כיום נהוג להזריק פורמלין, מה שמשמר את הגופה טוב יותר. בני המשפחה חולקים לחולה האנוש כבוד יומימי, ומכרים וקורבים נוהגים לבקרו בקביעות. תקופת ה"מחלה" של המת יכולה להימשך מספר חודשים ואף מספר שנים. ידועים מקרים קיצוניים שבהם נשמרת הגופה בבית גם כמה עשורים.

במהלך פרק הזמן הזה עסוקה המשפחה בהכנות ללווייה, שבעזרתה תעבור נשמת החולה אל פויה (Puya), גן העדן. לא בכדי אצל הטורג'ה מרבים בהעמדת צאצאים, כי ההורים מעוניינים שיהיו להם כמה שיותר ילדים, שיוכלו לממן את הלווייה. בבית המשפחה שביקרנו שכב במצב אנוש אבי המשפחה. פניו היו גלויים. ממצב שימורן ומהיעדר הריח הבנתי שהוא משומר בפורמלין. התיישבנו סביבו, ובני המשפחה הציעו לנו משקאות ומזון. בינתיים אחד מבני המשפחה הורה בשם אביו המנוח על הסיגריות שהנחנו למראשותיו, כנהוג, ושאל אותנו שאלות לרוב. כששמע שאנחנו מירושלים, הביע בשם אביו את התרגשותו.

ארבע לוויית וחתונה

נוהגים להתייחס אל אינדרונזיה כאל מדינה מוסלמית, אבל למעשה היא אינה עשויה מקשה

שלב בתהליך הקרבת הקורבנות. חזירים, תאואים – תעשייה שלמה שמגיעה לאלפי חולים לכל טקס

ארץ הטורג'ה. משתרעת בין צוקי סלע גיר נושאים, יערות עבותים ובקעות מעובדות

בלווייה מכובדת נהוג היה להקריב לפחות 24 תאואים, אך כיום ידוע על לוויית שבה נשחטו 450 תאואים. מי שלא יכול להרשות לעצמו להביא תאו מסתפק בחזיר

(לא פעם בגודל אנושי). הבובות הללו, שבעבר הוצבו רק בפתחי קברותיהם של האצילים, נעשו בשנים האחרונות רווחות יותר, עם שיפור מצבם הכלכלי של רבים מבני האזור. אם בעבר היו בובות עץ מגולפות ומולבשות באופן סמלי, הרי שבהווה הן מפוסלות בצורה הדומה כמה שיותר לנפטר. במבט שאינו מתעמק בפרטים, נראות הדמויות הישונות כאנשים חיים.

סביב המגדל המרכזי הוקמו עשרות סככות דו-קומתיות לאורחים. מקומות הישיבה נקבעים בהתאם למעמדם של האורחים ובהתאם למתנות ולתשורות שהם מביאים למשפחת המת. למרגלות המגדל חגו במעגלים גברים מקוננים שנשכרו במיוחד לשם כך. הם שרו את סיפור חייו של הנפטר ותיארו את מסלול נשמתו שירדה משמי האלים ושעתה תשוב ותעלה. חולה אנוש נחשב למת רק בטקס שבו שוחטים עבורו תאו, שעל-פי המסורת נושא את הנשמה לשמיים.

בעבר היה נהוג הטקס רק בקרב מעמד האצילים, אולם בעת המודרנית אירעה אינפלציה גדולה והוא חל על כולם. בלווייה מכובדת נהוג היה להקריב לפחות 24 תאואים (בעבר הותר להציב בובת טאור טאו רק עבור מי שהוקרב עבורו מספר תאואים כזה לפחות), אך כיום ידוע על לוויית שבה נשחטו 450 תאואים.

מחירי התאואים מאמירים שחקים ומגיעים גם ל-70-100 מיליון רופיות אינדרונזיות (בין 6,000 ל-8,500 דולרים אמריקאיים). בשנת 2012 נמכר תאו במחיר 750 מיליון רופיות. באותה שנה הוקרבו בטאנה טורג'ה מאתיים אלף תאואים, מתוכם 150 אלף לפחות היו מיובאים. על יבוא התאואים ישנו מס כבד, ולכן רווחת הברחת תאואים. כיום אין יותר תאואים שעובדים בשדות הטורג'ה - כולם משמשים לטקסי המוות.

על כל תאו מופקד נער מטפל. את התאואים מגדלים כמו תינוקות. בבוקר מאכילים אותם בעשב שמונה היישר בתוך פיהם, בהמשך היום לוקחים אותם למרעה, ובין לבין רוחצים אותם בנהר, מעסים את גופם בשמנים ומברישים אותם. נוהגים לקשור את אפם גבוה, כדי שבמסע הלווייה יצעדו בצוואר מונף לפנים. התאו הנחשב ביותר הוא תאו לבן עם כתמים אפורים על גופו.

בבסיס הטקסים קיים הרעיון "אני נותן על מנת שתשיב לי יותר", הן ביחס לנשמת הנפטר העולה השמימה והן ביחס לאורחים. כולם, בלי

החשיפה לנצרות פתחה אפשרויות עבודה רבות מחוץ לאי ופתחה אופקים כלכליים חדשים. ההגירה מארץ הטורג'ה החלה ב-1930. כיום רבים מהם קבלנים בפפואה או כורים באי קלימנטן (בורנאו). בטאנה טורג'ה חיים כ-400 אלף בני טורג'ה, אך מחוץ לאזור ולאי חיים מיליון וחצי.

השיבה לגן עדן

במרכז אגם קטן בלב העיירה רנתפאו מתנשא לגובה מטרים רבים פסל של לאקי פדרה, שנחשב לאדם הראשון שברא האל פואה מטואה. מסופר שבמסעותיו פגש זקן ששאל אותו מה הוא מחפש. לאקי פדרה ענה: "אני מחפש תרופה לחיי נצח". הזקן אמר: "אם אתה רוצה לזכות בחיי נצח אל תישן שבעה ימים ושבעה לילות". לאקי פדרה שמח מאוד. הוא חשב שמדובר במשימה קלה, אבל כעבור 12 שעות נדרם. הזקן העיר אותו והבהיר לו שעכשיו הוא חייב למות. מאז, כך מסופר, כולם חייבים למות.

מבין הטקסים שאדם עובר בחייו הטקס החשוב מכולם הוא ההלוויה, שבה נפרדת הנשמה מהגוף ועולה בחזרה אל עולם האלים, שממנו הגיעה. בטקסים אלה הכמרים אינם נוכחים.

טקסי הלוויה נערכים באופן ראוותני הרבה יותר, בעיקר בקרב מעמד האצולה, שאילו משתייכים כ-20% מבני טורג'ה. אל הלווייה כוו, הנמשכת כשבוע, שמחו בני הקבוצה להצטרף, לא מפנימים עדיין את המראות הצפויים להם. מתחם הלווייה הוקם מחוץ לכפר, בסמוך לבית המשפחה ומעל השדות. במרכז השטח שהוקצה לאירוע הוצב מעין מגדל כלונסאות שברומו הונח ארון הקבורה ועליו צלבים נוצריים.

במפלס שמתחת לארון הוצבה בובת טאורטאו

בדון לאתו ההקבנה. לטקסי חנוכות בית, ליליות והלוויית מובלים מאות חזירים כבולים. למטה: במפלס שמתחת לארון מוצבת בובת הטאורטאו

